

SURXONDARYODA VILOYATIDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Mo'minova Mavjuda,

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti,

Ilmiy rahbar: i.i.f.n.dots (phd) Ziyodulla Turayev

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Surxondaryo viloyatida turizm infratuzilmasining rivojlanish holati, mavjud muammolar va istiqbolli yo'nalishlar tahlil qilinadi. Statistik ma'lumotlar, joriy dasturlar va hududning tabiiy hamda madaniy salohiyati asosida kelgusidagi rivojlanish strategiyalari ishlab chiqilgan. Tadqiqot davomida mehmonxona xizmatlari, yo'l-transport tizimi, axborot-kommunikatsiya imkoniyatlari va turistik obyektlarga kirish infratuzilmasi o'rganildi.

Kalit so'zlar: turizm, infratuzilma, Surxondaryo, mehmonxona, logistika, xizmat ko'rsatish, investitsiya, ekoturizm.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekistonning turizm sohasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, 2020 yildan keyingi davrda ichki va tashqi turizmni rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan qarorlar Surxondaryo viloyatini ham ushbu jarayonga faol jalb etdi. Viloyat o'zining noyob tabiati, tarixiy obidalari, arxeologik yodgorliklari, biosfer hududlari va etnografik boyliklari bilan respublika va xalqaro sayyohlarni o'ziga tortmoqda. Biroq turizm infratuzilmasi hali to'liq shakllanmagan, ayniqsa yo'llar, mehmonxonalar, servis xizmatlari va axborot taqdimoti darajasi pastligicha qolmoqda. Ushbu maqola aynan shunday muammolarni ilmiy tahlil qilish va ularni bartaraf etish yo'llarini aniqlashga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Turizm infratuzilmasi – bu sayyohlarning ehtiyojlarini to'laonli ta'minlay oladigan muhandislik, transport, axborot, logistika va servis xizmatlari tizimidir (UNWTO, 2021). D. R. Brodsky (2019) va R. O. Ziyadullayev (2022) o'z tadqiqotlarida

O‘zbekiston sharoitida aynan yo‘llar sifati, mehmonxonalarining yetishmasligi va malakali kadrlar tanqisligi turizm infratuzilmasining rivojlanishiga to‘sqinlik qilayotganini ta’kidlashgan. Shuningdek, Jahon banki va UNDP tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotlar (2022) O‘zbekiston janubida, xususan Surxondaryoda ekoturizm va arxeoturizm uchun katta salohiyat mavjudligini ko‘rsatadi. Ammo bu salohiyat to‘laqonli infratuzilma bilan mustahkamlanmagan.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

1. **Statistik tahlil** – Davlat Statistika Qo‘mitasi, Turizm va madaniy meros vazirligi ma’lumotlari asosida 2019–2023 yillarga oid raqamlar tahlil qilindi.
2. **SWOT-tahlil** – Surxondaryodagi mavjud infratuzilmaning kuchli va zaif tomonlari baholandi.
3. **So‘rovnoma** – Termiz, Denov va Boysun tumanlarida faol turizm subyektlari o‘rtasida so‘rovnoma o‘tkazildi.
4. **Chizma va grafik tahlil** – dinamik o‘zgarishlar vizual ko‘rinishda tahlil qilindi.

NATIJALAR VA TAHLIL

1-jadval. Surxondaryo viloyatida turizm infratuzilmasining o‘shish ko‘rsatkichlari (2019–2023)

Ko‘rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023
Mehmonxonalar soni	18	20	26	31	39
Turistlar soni (ming)	25	16	27	41	52
Avtobus yo‘nalishlari	12	12	14	15	17
Turizm obyektlari soni	68	70	74	78	85

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi, 2024

Diagramma

Yuqorida grafik orqali berilgan ma'lumotdan ko'rinadiki, 2020 yildagi pandemiya sababli qisqa muddatli pasayishdan so'ng, turizm sohasi keskin tiklana boshladi. Ayniqsa 2022–2023 yillarda mehmonxonalarining soni 25% ga, turistlar soni esa 27% ga oshgan.

SWOT-tahlil natijalari

Kuchli tomonlar

Boy tarixiy meros Mehmonxona bazasi kam

Ekoturizm salohiyati Logistika zaifligi

Iqlimning qulayligi Kadrlar yetishmovchiligi

Davlat qo'llovi Internet va IT xizmatlari cheklangan

Zaif tomonlar

DOLZARBLIGI VA YANGILIK ASOSLARI

Surxondaryo viloyati O'zbekistonning eng janubiy va eng iliq iqlimga ega hududi sifatida noyob tabiiy, madaniy va arxeologik salohiyatga ega bo'lib, mamlakatning turizm sektorida o'ziga xos strategik o'ringa ega. Bu hududda qadimgi Kushon podsholigi markazlari, Boysun etnografik festivali, Termiz arxeologik majmuasi, Fayoztepa, Kampirtepa, Zarautsoy g'or rasmlari, Darband darasi kabi betakror obyektlar mavjud. Bundan tashqari, Surxondaryo tabiati – tog'lar, g'orlar, o'rmon va dasht zonalari – ekologik va ekstremal turizm uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Xalqaro ekologik tashkilotlar tomonidan tan olingan "Boysun" biosfer hududi esa, hududni ekoturizm uchun eng istiqbolli yo'nalishlar qatoriga qo'shadi.

Biroq mavjud infratuzilma bu salohiyatdan to'liq va samarali foydalanishga imkon bermayapti. Termiz xalqaro aeroportining imkoniyatlari cheklangan, temiryo'l marshrutlari sayyohlar talablariga mos emas, shuningdek, mehmonxonalar soni, ularning sifati va xizmat turlari bo'yicha yetarli emas. Viloyatda raqamli xizmatlarning yetishmasligi, xorijiy tillarda gidlar va axborot resurslarining cheklanganligi, yirik xalqaro reklama kampaniyalarining olib borilmayotgani – bu kabi infratuzilmaviy cheklovlar hududning global turizm bozoriga chiqishiga to'sqinlik qilmoqda.

Ushbu maqolaning **dolzarbligi** shundaki, u nafaqat mavjud infratuzilma holatini tavsiflash bilan cheklanmay, balki ularni tahlil qilish va real yechimlar ishlab chiqishga yo'naltirilgan. So'nggi yillarda turizm bo'yicha qabul qilingan Davlat dasturlari (xususan 2022–2026 yillarga mo'ljallangan “Yangi O'zbekiston – turizm tafaqquliyot strategiyasi”) doirasida Surxondaryo “ekoturizm klasteri” sifatida rivojlantirish belgilangan. Mazkur ilmiy tadqiqot aynan mana shu strategik maqsadlarga erishishda amaliy asos vazifasini o'taydi.

Maqolaning **yangilik tomoni** – 2020–2023 yillarda Surxondaryodagi real statistik ko'rsatkichlar (mehmonxonalar soni, turistlar oqimi, transport yo'nalishlari, xizmatlar soni) asosida infratuzilma holati aniq sonli dalillar bilan tahlil qilindi. Shu bilan birga, Termiz, Denov, Boysun, Sherobod tumanlarida faoliyat yurituvchi 60 dan ortiq turizm subyektlari ishtirokida o'tkazilgan so'rovnomalar orqali mavjud muammolar va ularning sabablari amaliy nuqtai nazardan aniqlab berildi.

Ilgari chop etilgan ko'plab ilmiy ishlarda tavsifiy yondashuv ustuvor bo'lgan bo'lsa, ushbu maqolada:

- grafik va jadval asosida **dinamik o'zgarishlar** ko'rsatildi;
- SWOT modeli orqali infratuzilmaning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va tahdidlari tizimli baholandi;
- **hududiy infratuzilmaning segmentlari (yo'llar, mehmonxonalar, servislar, axborot texnologiyalari, kadrlashtirish tizimi)** bo'yicha maxsus takliflar ishlab chiqildi;
- turizm infratuzilmasini **davlat-xususiy sheriklik** asosida rivojlantirishga qaratilgan investitsion takliflar kiritildi.

Shuningdek, maqolada O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi, Davlat Statistika qo'mitasi, Jahon banki, UNDP kabi xalqaro va mahalliy tashkilotlarning so'nggi yillarda e'lon qilgan hisobotlaridan foydalanilgan. Bu esa maqolaga nafaqat ilmiy, balki siyosiy-amaliy qiymat ham baxsh etadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, mazkur maqola Surxondaryo viloyatida turizm infratuzilmasini hududiy xususiyatlar, real statistik ma'lumotlar, subyektiv tajribalar va zamonaviy boshqaruv strategiyalarini birlashtirgan holda tahlil qilgan, bu esa uni amaliyotga yaqin va zamonaviy ilmiy ishlardan biriga aylantiradi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari Surxondaryo viloyatida turizm infratuzilmasining sezilarli o‘rishini ko‘rsatadi. Ammo mavjud imkoniyatlar hali to‘liq ishga solinmagan. Buning uchun transport-logistika tizimini yaxshilash, raqamli xizmatlar va reklama mexanizmlarini kuchaytirish, xalqaro talabga javob beradigan mehmonxonalar tarmog‘ini kengaytirish zarur. Turizmni rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik asosida infratuzilma investitsiyalarini jalb etish istiqbolli yo‘nalish bo‘lib qolmoqda.

TAKLIFLAR

1. "Boysun-Darband-Termiz" yo‘nalishida zamonaviy turistik yo‘nalishlar va servis markazlarini tashkil qilish.
2. Transport infratuzilmasiga davlat subsidiyasi asosida yo‘l va transport xizmatlarini modernizatsiya qilish.
3. Xalqaro turistlar uchun **onlayn bronlash va mobil ilovalar platformasini yaratish.**
4. Har bir tumanda kamida 2 ta yirik turizm investitsion obyektlari ochilishi uchun “turizm erkin zonalari” tashkil qilish.
5. Mahalliy aholiga turizm servislarida ishlash uchun qisqa muddatli kasb-hunar kurslarini tashkil qilish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNWTO. (2021). *Tourism Infrastructure Development and Strategies*.
2. Ziyadullayev R.O. (2022). “Hududiy turizm infratuzilmasini takomillashtirish yo‘llari”, *Iqtisodiy tadqiqotlar*, №3.
3. Jahon banki. (2022). *Uzbekistan Regional Tourism Strategy Report*.
4. O‘zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi hisobotlari (2019–2023).
5. Brodsky D.R. (2019). *Tourism Management in Emerging Economies*.